LUBELSKI ROCZNIK PEDAGOGICZNY
T. XLI, z. 4 – 2022

DOI: 10.17951/lrp.2022.41.4.263-272

Zofia Palak
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
ORCID – 0000-0001-5948-8942

Małgorzata Brodacka
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
ORCID – 0000-0003-0137-8171

Dorota Chimicz
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
ORCID – 0000-0001-9531-4376

LUBELSKA SZKOŁA PEDAGOGIKI SPECJALNEJ – TRADYCJA I WYZWANIA WSPÓŁCZESNOŚCI (JUBILEUSZ 50-LECIA)*

Streszczenie: Obchodząca jubileusz 50-lecia istnienia lubelska szkoła pedagogiki specjalnej została stworzona przez Profesor Zofię Sękowską, zasłużonego pracownika UMCS w Lublinie. Charakterystycznymi cechami tej nowoczesnej i twórczej koncepcji psychopedagogiki specjalnej są interdyscyplinarność, głęboki humanizm i antropocentryzm. Te cechy mają swój wyraz w metodologii badań naukowych, rozwiązywaniu złożonych problemów badawczych i diagnostycznych, opracowywaniu koncepcji, oraz metod oddziaływania pedagogiki specjalnej w płaszczyźnie edukacji, terapii, rehabilitacji i resocjalizacji. Badania naukowe realizowane w Katedrze Psychopedagogiki Specjalnej i Socjopedagogiki Specjalnej UMCS stanowią kontynuację i twórcze rozwinięcie żywych i aktualnych tradycji lubelskiej szkoły pedagogiki specjalnej, akcentującej nierozerwalny związek i kluczowe znaczenie psychologicznych, pedagogicznych i socjologicznych problemów w teorii i praktyce pedagogiki specjalnej.

Słowa kluczowe: lubelska szkoła pedagogiki specjalnej, interdyscyplinarność, humanizm, tradycja, ciągłość.

* Suggested citation: Palak, Z., Brodacka, M., Chimicz, D. (2022). Lubelska szkoła pedagogiki specjalnej – tradycja i wyzwania współczesności (jubileusz 50-lecia). *Lubelski Rocznik Pedagogiczny*, *41*(4), 263–272. http://dx.doi.org/10.17951/lrp.2022.41.4.263-272

WPROWADZENIE

Twórczynią lubelskiej szkoły pedagogiki specjalnej jest Profesor Zofia Sękowska (1924–1997), która była pedagogiem specjalnym, wielce zasłużonym pracownikiem Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie.

Profesor Zofia Sękowska przyjmowała tezę, że „charakterystyczną tendencją rozwoju współczesnej nauki jest coraz większy humanizm i antropocentryzm" (Sękowska, 1998, s. 25). Ten humanistyczny trend znalazł również swój wyraz w powstaniu odrębnych specjalizacji zajmujących się człowiekiem z niepełnosprawnościami w ramach medycyny, psychologii, pedagogiki i techniki. Nauki zajmujące się człowiekiem o obniżonej sprawności są zbliżone do siebie tak dalece, że konieczna jest ich integracja w celu:

1) uogólniania wyników badań poszczególnych dyscyplin, obejmujących całokształt wiedzy o etiologii, fenomenologii, profilaktyce, terapii, rewalidacji i rehabilitacji;
2) inspirowania wspólnych badań, co umożliwiłoby wszechstronne ujęcie problemów pedagogiki specjalnej; jest to ważne, gdyż w przypadku zaburzonych sprawności obowiązuje prawo wpływu parcjalnego uszkodzenia na całokształt warunków rozwojowych, a więc na całokształt tworzącej się osobowości, jej cech, przeżyć i doświadczeń oraz na całokształt jej relacji z otoczeniem, których równowaga jest u osób z niepełnosprawnością w sposób swoisty zachwiana;
3) wysnuwania praktycznych wniosków z badań naukowych i wdrażania ich w życie, tzn. wykorzystania ich do doskonalenia procesu rewalidacji i rehabilitacji, realizowanego przez współdziałających ze sobą i uzupełniających się specjalistów, tj. pedagogów, psychologów, lekarzy, socjologów, prawników i techników (Sękowska, 1979, s. 41).

W licznych wystąpieniach i opracowaniach naukowych Profesor Sękowska podkreślała interdyscyplinarny charakter pedagogiki specjalnej i wszystkich jej subdyscyplin szczegółowych.

> Bazą dla wszystkich działów pedagogiki specjalnej są metodologiczne i teoretyczne podstawy pedagogiki ogólnej. Oprócz tego każdy z jej działów ma sobie tylko właściwe powiązania z dyscyplinami psychologicznymi, np. psychologią rozwojową, psychologią kliniczną, psychologią wychowawczą, psychopatologią, a także z dyscyplinami wchodzącymi w skład nauk medycznych oraz z socjologią i naukami prawno-ekonomicznymi (Sękowska, 1979, s. 36).

Profesor Sękowska wychodziła z założenia, że dopiero interdyscyplinarne badania i wdrożenia ich wyników pozwalają wszechstronnie poznać i prawidłowo realizować proces rewalidacji oraz adaptacji społecznej ludzi obarczonych niepełnosprawnością. Poprzez interdyscyplinarne podejście możliwe jest wy-

krywanie oraz dynamizowanie dyspozycji kompensacyjnych i adaptacyjnych osób niepełnosprawnych.

Profesor Sękowska prezentowała pogląd – poparty szerokimi badaniami – że niepełnosprawność jest jednym z czynników kształtujących osobowość człowieka. Niepełnosprawność jest stresorem, jednak powodowany nim stres nie determinuje rozwoju osobowości w sposób jednoznaczny, gdyż człowiek przeżywa go w zależności od cech swego systemu nerwowego i odporności na frustracje, w zależności od struktury swojej osobowości i hierarchii wartości, które go inspirują do działania, a także w zależności od warunków społeczno-ekonomicznych, w jakich żyje, od postaw otoczenia wobec niego oraz od stopnia swego wykształcenia, pełnionej roli społecznej i rodzaju wykonywanej pracy. Czynniki te oraz specjalne wychowanie i nauczanie osób niepełnosprawnych warunkują ich adaptację społeczną i pozwalają na maksymalną integrację.

LUBELSKA SZKOŁA PEDAGOGIKI SPECJALNEJ – INTERDYSCYPLINARNOŚĆ I GŁĘBOKI HUMANIZM W POJMOWANIU PSYCHOPEDAGOGIKI SPECJALNEJ

Profesor Zofia Sękowska stworzyła w 1970 roku Zakład Psychopedagogiki Specjalnej na Wydziale Humanistycznym UMCS. Nazwa Zakładu, który podjął pracę naukowo-dydaktyczną, podkreśla integralne współdziałanie pedagogiki specjalnej i psychologii, zwłaszcza psychologii klinicznej w rozwiązywaniu teoretycznych i terapeutycznych problemów rehabilitacji osób niepełnosprawnych. Profesor wychodziła z założenia, że w codziennej praktyce granice między aspektami psychologicznymi i pedagogicznymi pracy rewalidacyjnej są mało uchwytne, gdyż psycholog, zajmując się analizą mechanizmów zaburzeń oraz prawidłowością rozwoju i funkcjonowania psychiki przy odchyleniu od normy psychofizycznej, często zajmuje się również terapią tych zaburzeń. Podobnie pedagodzy, podejmując sprawy organizowania właściwych warunków życia oraz metod i treści kształcenia specjalnego, bazują na wiedzy o psychologicznych zjawiskach i uwarunkowaniach wpływu wychowawczego. Właśnie dlatego Profesor starała się upowszechniać termin „psychopedagogika specjalna" jako nazwę dyscypliny zajmującej się rewalidacją – rehabilitacją osób z niepełnosprawnościami.

Integracja psychologii i pedagogiki specjalnej występuje szczególnie wyraźnie przy badaniu i ustalaniu możliwości rozwojowych dzieci niepełnosprawnych i mechanizmów kompensacji, przy przystosowywaniu form organizacyjnych szkolnictwa, treści programów i metod pracy rewalidacyjnej, przy wykrywaniu pozytywnych dyspozycji i potencjalnych uzdolnień dzieci. Dzięki temu można bazować w oddziaływaniu rewalidacyjnym nie na brakach, które są skutkiem niepełnosprawności, ale na dyspozycjach rozwojowych dzieci. Warunkiem ich stymulowa-

nia jest stworzenie sytuacji pedagogicznych działających harmonizująco i tonizująco na system nerwowy dziecka oraz wzmagających jego dynamizm rozwojowy (Sękowska, 1979, s. 39–40).

Interdyscyplinarność i głęboki humanizm w pojmowaniu psychopedagogiki specjalnej stanowiły punkt wyjścia nowoczesnej i twórczej koncepcji stworzonej przez Profesor Zofię Sękowską tzw. lubelskiej szkoły pedagogiki specjalnej.

Główne założenia lubelskiej szkoły pedagogiki specjalnej charakteryzują sformułowane przez Profesor tezy:

1) „badania problemów rewalidacji osób niepełnosprawnych i resocjalizacji osób niedostosowanych społecznie mają charakter interdyscyplinarny;
2) w badaniach przebiegu i uwarunkowań oraz efektywności procesu rewalidacji i resocjalizacji wychowanków stosowane są metody psychologiczne, pedagogiczne, socjologiczne, a w diagnostyce także medyczne;
3) zachodzi sprzężenie zwrotne pomiędzy etiologią, fenomenologią, profilaktyką i terapią osób niepełnosprawnych i nieprzystosowanych;
4) realizowanie procesu rewalidacji przebiega w integracji społecznej oraz przez częściową integrację kształcenia i zatrudnienia osób niepełnosprawnych, w zależności od uwarunkowań osobowościowych, sytuacji środowiskowej i ekonomicznej, zgodnie z ich potrzebami i dyspozycjami, w zależności od merytorycznych i finansowych kompetencji szkół i zakładów pracy;
5) kompleksowe badania psychologiczne, pedagogiczne i medyczne pozwalają na różnicowanie pierwotnych deficytów i ich wtórnych konsekwencji oraz na profilaktykę;
6) integracja psychologii i pedagogiki specjalnej występuje szczególnie przy badaniu dyspozycji rozwojowych dzieci niepełnosprawnych oraz ich mechanizmów kompensacji, a także przy wypracowywaniu systemu kształcenia specjalnego, metod pracy pedagogicznej i psychoterapeutycznej" (Sękowska, 1994, s. 122–123).

Pedagogika specjalna jest nauką stosowaną, wymagającą integracji kilku dyscyplin celem rozwiązywania złożonych problemów badawczych, diagnostycznych i terapeutycznych (Sękowska, 1994, s. 122).

Zdaniem Profesor Zofii Sękowskiej (1994) punktem wyjścia oddziaływań pedagogicznych powinno być wykrywanie pozytywnych dyspozycji rozwojowych oraz potencjalnych uzdolnień rozwojowych dzieci niepełnosprawnych, nie zaś ocenianie ich poprzez ich braki i nieodwracalne defekty. „W oddziaływaniu usprawniającym trzeba opierać się nie tylko na brakach, które są skutkiem upośledzeń, ale na dyspozycjach rozwojowych, które pozostały" (Sękowska, 1998, s. 24). Warunkiem stymulowania tych dyspozycji i uzdolnień jest tworzenie systemu pedagogicznego o walorach terapeutycznych, rewalidacyjnych i rehabilitacyjnych.

Interdyscyplinarność jest charakterystyczna dla szkoły lubelskiej zarówno w metodologii badań naukowych, rozwiązywaniu złożonych problemów badawczych i diagnostycznych, opracowywaniu koncepcji, jak i metod oddziaływania pedagogiki specjalnej w płaszczyźnie edukacji, terapii, rehabilitacji i resocjalizacji.

Dzięki nieustannej trosce o kształcenie pedagogów specjalnych na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych oraz dokształcanie na studiach podyplomowych, a także poprzez współpracę ze szkołami i ośrodkami szkolno-wychowawczymi koncepcje Profesor Sękowskiej były poddawane pozytywnej weryfikacji empirycznej w praktycznej działalności wychowawczej, edukacyjnej i rehabilitacyjnej. Wyjątkowym dowodem uznania dla zasług i autorytetu naukowego Profesor Zofii Sekowskiej było obranie Jej Imienia przez trzy Specjalne Ośrodki Szkolno-Wychowawcze w Lublinie, Hrubieszowie i Radzyniu Podlaskim. Profesor była również patronem Sali 76 – tzw. małej auli – sali posiedzeń naukowych Rady Wydziału Pedagogiki i Psychologii UMCS w historycznym już budynku przy ul. Narutowicza 12.

LUBELSKA SZKOŁA PEDAGOGIKI SPECJALNEJ – ROZWÓJ I KONTYNUACJA

Mimo tego, że w bieżącym roku mija 25 lat od śmierci Profesor, Jej postać i spuścizna naukowa jest obecna w naszej pamięci i naszej pracy.

Realizacja koncepcji lubelskiej szkoły pedagogiki specjalnej jest widoczna w pracach badawczych i wdrożeniowych pracowników Zakładu Psychopedagogiki Specjalnej, który nieprzerwanie funkcjonuje w strukturze Wydziału Pedagogiki i Psychologii UMCS od 1970 roku, chociaż w wyniku zmian organizacyjnych zachodzących w uczelni od 2019 roku funkcjonuje jako Katedra Psychopedagogiki Specjalnej i Socjopedagogiki Specjalnej.

Realizowane w niej projekty badawcze i publikacje wykazują pewną ciągłość i kontynuację głównych założeń Inicjatorki. Chociaż istota koncepcji jest przyjmowana w jej tradycyjnym rozumieniu, to zmieniające się czasy, warunki, potrzeby i wymagania powodują konieczność zmiany akcentów w rozwijaniu pewnych wątków i założeń tej szkoły.

Duże znaczenie dla badań naukowych, rozwoju założeń teoretycznych i rozwiązań praktycznych w pedagogice specjalnej miały takie wydarzenia, jak: Deklaracja z Salamanki (1994), przyjęcie holistycznej koncepcji niepełnosprawności (2001), priorytet diagnozy funkcjonalnej, wstąpienie Polski do Unii Europejskiej (2004), zmiany paradygmatyczne w naukach społecznych, koncepcja edukacji dla wszystkich.

Realizowane i publikowane w Katedrze badania naukowe ściśle korespondują z dokonującymi się przeobrażeniami i dotyczą nie tylko kluczowych problemów

współczesnej pedagogiki specjalnej, ale również aktualnych wyzwań związanych z organizacją i wielopłaszczyznowymi konsekwencjami nauki zdalnej oraz indywidualnymi doświadczeniami osób z niepełnosprawnością w czasie pandemii COVID-19. Na przykład:

1. Psychopedagogiczne i socjopedagogiczne aspekty uwarunkowań, organizacji, przebiegu i efektywności edukacji i rehabilitacji osób z różnym rodzajem i stopniem niepełnosprawności w edukacji włączającej, integracyjnej i specjalnej, koncepcja projektowania uniwersalnego dla edukacji.
2. Psychopedagogiczne i socjopedagogiczne korelaty gotowości dzieci i młodzieży do integracji z niepełnosprawnymi rówieśnikami.
3. Wykorzystywanie technologii wspomagających uczniów z niepełnosprawnościami w edukacji włączającej i do uczestnictwa w kulturze osób z niepełnosprawnością wzroku – audiodeskrypcja.
4. Psychospołeczne funkcjonowanie dorosłych osób z niepełnosprawnością i chorobą przewlekłą. Seksualność, starzenie się i starość osób z niepełnosprawnością. Multiwiktymizacja jako doświadczenia osób z niepełnosprawnością. Aspekty psychospołeczne.
5. Funkcjonowanie rodziców dzieci z niepełnosprawnością w rolach rodzinnych i zawodowych. Korelaty konfliktu i wzbogacenia.
6. Psychospołeczne uwarunkowania rozwoju osobistego, kompetencji komunikacyjnych, autonomii i aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnością sensoryczną.
7. Związek między postawą twórczą młodzieży licealnej a jej funkcjonowaniem psychospołecznym z uwzględnieniem trudności w uczeniu się i zjawiska tzw. podwójnej wyjątkowości.
8. Perspektywy rozwoju osób z niepełnosprawnością intelektualną oraz osób z autyzmem; diagnoza i terapia, postawy wobec ich autonomii i seksualności.
9. Trudności i zaburzenia percepcyjno-motoryczne dzieci z niepełnosprawnościami i osób z zaburzeniami procesów integracji sensorycznej. Diagnoza funkcjonalna.
10. Biomedyczne, psychospołeczne i edukacyjne konsekwencje nauki zdalnej w ocenie uczniów i nauczycieli oraz studentów kierunków społecznych i humanistycznych o różnym poziomie zasobów osobowych: diagnoza problemów i propozycje pomocy w ich rozwiązywaniu.
11. Doświadczenia osób z niepełnosprawnością intelektualną w czasie pandemii COVID-19. Funkcjonowanie instytucji opieki i rehabilitacji w dobie pandemii – polskie doświadczenia.

Badania naukowe realizowane w Katedrze stanowią kontynuację i twórcze rozwinięcie żywych i aktualnych tradycji lubelskiej szkoły pedagogiki specjalnej, akcentującej nierozerwalny związek i kluczowe znaczenie psychologicznych, pe-

dagogicznych i socjologicznych problemów w teorii i praktyce edukacji, terapii i rehabilitacji osób z niepełnosprawnościami.

Mówiąc o lubelskiej szkole pedagogiki specjalnej, należy podkreślić udział osób, które wniosły olbrzymi wkład w jej rozwój i kontynuację. Niewątpliwie są to osoby pełniące kolejno funkcję kierowników Zakładu Psychopedagogiki Specjalnej: Prof. Zofia Sękowska (1970–1991), Prof. Maria Chodkowska (1992–1999), Prof. Zofia Palak (1999 i aktualnie). Ogromny wkład wniosły osobowości i poglądy wybitnych profesorów, takich jak Prof. Tadeusz Gałkowski (1974–1976) i Prof. Jan Pańczyk (2003 – 2007), którzy wprawdzie formalnie, etatowo byli związani z Zakładem Psychopedagogiki Specjalnej krótko, ale długo wspierali jego pracowników swoją wiedzą i doświadczeniem.

Przez 43 lata pracował w Zakładzie Psychopedagogiki Specjalnej nieodżałowany Prof. Andrzej Pielecki (1977–2020), zawsze aktywnie uczestnicząc we wszystkich inicjatywach i pracach Zakładu/Katedry. Naturalną konsekwencją rozwoju naukowego poszczególnych pracowników Zakładu było konstytuowanie się specjalistycznych zespołów badawczych i utworzenie Zakładu Socjopedagogiki Specjalnej (1999), którego kierownictwo objęła Prof. Maria Chodkowska (który odrębnie funkcjonował do 2019 roku, czyli przez 20 lat). W 2005 roku z Zakładu wyłonił się Zakład Pedagogiki Resocjalizacyjnej pod kierownictwem Prof. Zdzisława Bartkowicza, a po jego przejściu na emeryturę kierownictwo objęła Prof. Anna Wojnarska (2017).

W tym samym roku (2005) Prof. Janusz Kirenko objął kierownictwo Zakładu Pedeutologii i Edukacji Zdrowotnej. Następnie Prof. Ewa Skrzetuska objęła kierownictwo Zakładu Dydaktyki (2007). W 2015 roku w Instytucie Pedagogiki powołano Zakład Metodologii Nauk Pedagogicznych, którego kierownikiem została Prof. Stanisława Byra (z Zakładu Socjopedagogiki Specjalnej), która aktualnie pełni również funkcję dyrektora Instytutu Pedagogiki.

Należy podkreślić zachowanie harmonijnej współpracy i dobrych relacji między tymi zespołami naukowo-badawczymi, poszerzającymi zakres i perspektywę lubelskiej szkoły pedagogiki specjalnej, co jest zgodne z jej podstawowymi założeniami.

Wysoką jakość oraz międzynarodowy charakter działalności naukowo-badawczej Katedry umożliwia także współpraca z licznymi ośrodkami naukowymi w kraju i za granicą: w Anglii, Belgii, Holandii, Ukrainie, Hiszpanii oraz we Włoszech. Wyniki poszukiwań naukowo-badawczych i refleksji w ramach realizowanej tematyki są upowszechniane poprzez publikacje w punktowanych czasopismach naukowych krajowych i zagranicznych oraz w trakcie organizowanych od 2000 roku cyklicznych konferencji. Do tej pory z inicjatywy pracowników Katedry zostały zorganizowane spotkania o następującej tematyce:

1. Pedagogika specjalna w reformowanym ustroju edukacyjnym (2000).
2. Wsparcie społeczne w rehabilitacji i resocjalizacji (2002).

3. Jakość życia osób niepełnosprawnych i nieprzystosowanych społecznie (2004).
4. Pedagog specjalny w procesie edukacji, rehabilitacji i resocjalizacji. Teraźniejszość i przyszłość (2006).
5. Edukacyjne i rehabilitacyjne konteksty rozwoju osób niepełnosprawnych w różnych etapach życia (2008).
6. Różnorodność koncepcji, wielość przestrzeni aktualnym wyzwaniem dla teorii i praktyki pedagogiki specjalnej (2010).
7. Wychowanie, samowychowanie, autorehabilitacja w teorii i praktyce pedagogiki specjalnej (2013).
8. Terapia pedagogiczna dzieci ze specjalnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi. Nowe oblicza terapii w pedagogice specjalnej (2015).
9. Współczesne tendencje w edukacji dzieci niepełnosprawnych – szanse i zagrożenia (2016).
10. Interdyscyplinarność w teorii, badaniach i praktyce pedagogiki specjalnej (2018).
11. Kreowanie kultury dostępności w edukacji. Z półwieczem lubelskiej szkoły pedagogiki specjalnej w tle. Międzynarodowe e-Sympozjum Naukowe (2022).

Pracownicy Katedry biorą ponadto aktywny udział w konferencjach, seminariach i stażach naukowych – krajowych i zagranicznych, projektach badawczych, m.in. projekt Uniwersalność+ NCBiR oraz Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, projekt Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji pt. „Edukacja włączająca bez granic – Polska – Norwegia", Program DAPHNE 2011/2012 pt. „System for Protection and Empowerment of Autistic Child as victim of abuse or Unintentional Perpetrator (perpertrejtor)", projekt „Model pracy zespołu do spraw przygotowania osoby z niepełnosprawnością intelektualną w placówkach edukacji do zatrudnienia na otwartym rynku pracy" w ramach „Mikro innowacje – makro korzyści". Dzięki temu Katedra Psychopedagogiki Specjalnej i Socjopedagogiki Specjalnej UMCS w Lublinie nadal wywiera znaczący wpływ na zakres i kierunki badań naukowych w obszarze pedagogiki specjalnej.

Znaczące miejsce w działalności Katedry Psychopedagogiki Specjalnej i Socjopedagogiki Specjalnej zajmuje również dydaktyka. Kontynuując dzieło prof. dr hab. Zofii Sękowskiej, dla której szczególnie ważna była troska o kształcenie kompetentnych i empatycznych specjalistów przygotowanych do pracy z osobami niepełnosprawnymi, pracownicy Katedry prowadzą zajęcia w ramach kierunku pedagogika specjalna, przygotowując kolejne pokolenia pedagogów specjalnych oraz prowadzą zajęcia dotyczące pracy z osobami z niepełnosprawnością w ramach innych kierunków prowadzonych na Uczelni. Kierunek pedagogika specjalna do niedawna był realizowany w ramach studiów dwustopniowych: licencjackich oraz magisterskich, a od 2019 roku jako pięcioletnie, jednolite studia magi-

sterskie. W ramach kierunku studenci mogą wybierać jedną z dwóch specjalności nauczycielskich:

- edukacja i rehabilitacja osób z niepełnosprawnością intelektualną i osób ze spektrum autyzmu,
- edukacja i rehabilitacja osób z niepełnosprawnością sensoryczną i terapia pedagogiczna.

Katedra oferuje także studia podyplomowe w zakresie:

- diagnozy, edukacji i terapii osób ze spektrum autyzmu,
- edukacji i rehabilitacji osób z niepełnosprawnością intelektualną,
- edukacji i rehabilitacji osób z niepełnosprawnością wzrokową,
- wczesnego wspomagania rozwoju dziecka i wsparcia rodziny.

Absolwenci oferowanych studiów stanowią grono cenionych w środowisku specjalistów, znajdujących zatrudnienie w licznych ośrodkach w kraju i za granicą, w szkołach specjalnych, integracyjnych i ogólnodostępnych.

PODSUMOWANIE

Aktualnie lubelską szkołę pedagogiki specjalnej tworzy liczne grono samodzielnych oraz tzw. młodych pracowników nauki, których łączą wspólne korzenie i czasami nieuświadamiana wspólnota idei, zainteresowań naukowych, pasji badawczych i aplikacyjnych.

Wszyscy członkowie i sympatycy społeczności lubelskiej szkoły pedagogiki specjalnej bardzo zasługują na podziękowania za udział w jej 50-letniej historii. Równocześnie wszystkim członkom i sympatykom społeczności lubelskiej szkoły pedagogiki specjalnej należą się gratulacje i serdeczne życzenia przeżywania dalszych jubileuszy, w poczuciu satysfakcji z dokonań naukowych oraz wkładu w rozwój teorii i praktyki edukacji i rehabilitacji osób z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi; z niepełnosprawnościami.

BIBLIOGRAFIA

Sękowska, Z. (1979). Interdyscyplinarny charakter pedagogiki specjalnej. W A. Hulek (Red.), *Współczesne teorie i tendencje wychowania i kształcenia specjalnego* (s. 35–42). PAN Komitet Nauk Pedagogicznych. Studia Pedagogiczne XL.

Sękowska, Z. (1994). Główne kierunki badań naukowych w Zakładzie Psychopedagogiki Specjalnej Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. *Lubelski Rocznik Pedagogiczny*, *XVI*, 121–132.

Sękowska, Z. (1998). *Wprowadzenie do pedagogiki specjalnej*. Wyd. WSPS.

THE LUBLIN SCHOOL OF SPECIAL EDUCATION – TRADITION AND CONTEMPORARY CHALLENGES (50TH ANNIVERSARY)

Abstract: The Lublin school of special education, celebrating its 50th anniversary, was established by Professor Zofia Sękowska, a distinguished employee of the Maria Curie-Skłodowska University in Lublin. The distinctive features of this modern and creative concept of special psychopedagogy are interdisciplinarity, deep humanism and anthropocentrism. These features are reflected both in the methodology of scientific research, solving complex research and diagnostic problems, developing concepts, and methods of influencing special education in the area of education, therapy, rehabilitation, and social rehabilitation. Scientific research carried out at the Department of Special Psychopedagogy and Special Sociopedagogy of UMCS is a continuation and creative development of the living and current traditions of the Lublin school of special education, emphasizing the inextricable relationship and the key importance of psychological, pedagogical, and sociological problems in the theory and practice of special education.

Keywords: The Lublin school of special education, interdisciplinarity, humanism, tradition, continuity.

UMCS

WYDAWNICTWO

WYDAWNICTWO UMCS